

Studenti i vrijednosti u Austriji i Hrvatskoj

Kornelija Mrnjaus
Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci
Odsjek za pedagogiju

Sažetak

U radu se iznose rezultati o civilnom društvu i osobnim vrijednostima ispitanika dobiveni u istraživanju "Studenti i vrijednosti u Austriji i Hrvatskoj". Istraživanje je provedeno među studentima Sveučilišta u Rijeci i studentima Alpe-Adria sveučilišta u Klagenfurtu, Austrija¹ (N = 1614), o stajalištima studenata prema vrijednostima modernoga demokratskog društva i povjerenju u institucije takvog društva.

Polazeći od teorije o postojanju univerzalnih vrijednosti te da ljudi imaju univerzalan odnos prema vrijednostima, ovim se istraživanjem htjelo ispitati postoje li vrijednosti suvremenoga demokratskog društva koje su zajedničke studentima na Sveučilištu u Rijeci i Sveučilištu u Klagenfurtu, i to ispitivanjem njihova stajališta prema tim vrijednostima.

Istraživanjem je obuhvaćena populacija studenata jer se pretpostavlja da će, s obzirom na stupanj obrazovanja, u budućem poslovnom životu i znanstvenom radu donositi odluke koje bi mogle imati daleko-sežnije djelovanje. Kao (akademski) građani nose i moralnu odgovornost prema društvu i prema ljudima s kojima žive i rade.

Istraživanje je provedeno putem ankete. Za potrebe istraživanja sastavljen je upitnik s otvorenim i zatvorenim pitanjima. Upitnik je sadržavao 25 pitanja, koja su izbor pitanja koja je osmislio prof. Ronald Inglehart za potrebe World Value Surveya². Kod obrade podataka korištene su metode distribucije postotaka, analize varijance, faktorske analize (uz GK kriterij zaustavljanja rotacije), regresijske analize, Hi-kvadrata i bivarijantne korelacije (Pearsonov koeficijent).

Ključne riječi: vrijednosti, povjerenje, institucije, studenti, Rijeka, Hrvatska, Klagenfurt, Austrija, European Values Study (EVS).

Uvod

"Vrijednosti se najjasnije prepoznaju tamo gdje ih nema ili tamo gdje nedostaju. Priče s najjačim moralnim djelovanjem su one koje nas navode na brigu o dobrom." (Hentig, 1999)

Živimo u vremenu u kojem se na globalnoj pozornici odigravaju brojne političke i gospodarske promjene. Život postaje sve opasniji, a razlike među ljudima sve veće. Tradicionalni sustavi vrijednosti gube svoju važnost i nalazimo se pred otvorenim pitanjima – koje su nam vrijednosti potrebne kako bismo preživjeli u današnjem svijetu? Tko ima za-

¹ U daljnjem tekstu Sveučilište u Klagenfurtu.

² World Values Survey: The Inglehart Values Map, <http://www.worldvaluessurvey.org/>; 28.11.2005.

datak razviti te vrijednosti? (usp. Brezinka, 1992; Hentig, 1999; Küng, 2004; Liebau, 1999). Mnogi vjeruju da je odgoj za vrijednosti jedno od rješenja tih problema.

Pojam “vrijednost” u svojim filozofskim značenjima, za razliku od ekonomskih, počeo se opće upotrebljavati tek potkraj 19. i početkom 20. stoljeća. U to vrijeme razvijene su brojne filozofske teorije o vrijednostima i etike vrijednosti, koje su se odrazile i u pedagogiji. Nastalo je pedagoško učenje o vrijednostima, vrijednosno-filozofska pedagogija ili pedagogija o vrijednostima (vrijednosna pedagogija) (Brezinka, 1992).

Prvi val pedagoškog interesa za vrijednosti (oko 1900. do 1930.), zbog nedostatka jasnoće i bliskosti sa stvarnosti, ostao je bez rezultata. Prije oko četrdeset godina vrijednosti su ponovno postale središnja tema pedagogije. Brezinka (1992) navodi da je do tog, drugog vala pedagoškog interesa za vrijednosti došlo zbog negativnih iskustava sa životnom i odgojnom praksom u sekulariziranim pluralnim društvima.

Pojam “vrijednosti” ima u društvenim znanostima (sociologija, antropologija, psihologija, psihijatrija, političke znanosti, pedagogija, ekonomija, povijest) različita značenja, ali ona nisu potpuno nepovezana (usp. Rokeach, 1973; Sasaki, 1998).

Motivi

Osnovni motiv za obrađivanje ove teme su političke, gospodarske i društvene promjene u Hrvatskoj nakon rata i pripreme za ulazak u Europsku uniju.

Hrvatska je trenutačno u procesu tranzicije. Riječ “tranzicija” je višeznačna, a u postkomunističkim zemljama upotrebljava se kao zamišljeni prijelaz s lošijega na bolje (Črpić, 2001). Osim drugih promjena, u Hrvatskoj se događa i “tranzicija vrijednosti” (Ledić, 1999, 32). U zemljama u tranziciji prisutno je privremeno dvostruko značenje svih vrijednosti, prema kojima bi se ljudi mogli i trebali usmjeravati (Črpić, 2001). Na stajališta građana o pojedinim pitanjima procesa tranzicije bitno su utjecali ratna situacija i ratna razaranja. Društvo se našlo u potpuno novoj situaciji, bez mogućnosti oslanjanja na povijesna iskustva, na paradigmu koja

bi omogućila siguran, pouzdan prelazak iz socijalističkoga u kapitalistički sustav (Črpić, 2001).

Hrvatska je tijekom svoje povijesti bila izložena različitim kulturnim utjecajima i različiti dijelovi Hrvatske prihvatili su specifične običaje, norme i vrijednosti. Nakon raspada socijalističkoga društvenog uređenja dogodila se erozija institucionalnoga, a dijelom i vrijednosnoga i normativnog područja, kao i određena anomija u društvu. U novonastaloj situaciji pojavio se pluralizam vrijednosti i vrijednosnih orijentacija (Črpić, 2001).

U drugoj polovici devedesetih godina 20. stoljeća provedeno je u Hrvatskoj nekoliko paralelnih istraživanja o vrijednosnim sustavima i religioznoj orijentaciji (npr. “Vjera i moral u Hrvatskoj” 1997-2001; Religiozne promjene u uvjetima tranzicije; Religiozni identitet adolescenata u Zagrebu; Europsko istraživanje vrijednosti EVS 1999; Komparativna europska studija vrijednosti: Hrvatska i Europa; Mir u Hrvatskoj). Za različite populacije dobiveni su gotovo identični rezultati koji su bili unutar granice varijacije uzorka (Aračić et al., 2003).

Teorijska osnova istraživanja

Istraživanje “Studenti i vrijednosti” polazi od teorije o postojanju univerzalnih vrijednosti, vrijednosti zajedničkih cijelom čovječanstvu. Milton Rokeach (1973) u svojoj teoriji, koja vrijednosti opisuje kao kognitivne reprezentacije individualnih potreba i društvenih i institucionalnih zahtjeva, navodi da svi ljudi posvuda posjeduju iste vrijednosti do određenog stupnja. Ukupno je Rokeach identificirao i sažeo u jednom katalogu osamnaest ciljnih i osamnaest instrumentalnih vrijednosti.

Pitanjem univerzalnih vrijednosti bavio se i psiholog Shalom Schwartz. Početkom devedesetih godina prošloga stoljeća razvio je Schwartzovu teoriju o sadržajima i strukturi individualnog sustava vrijednosti koji se implicitno može naći u svim kulturama (Schwartz, Sagiv, 1995). Schwartz je htio ispitati postoji li nešto što bi se moglo nazvati “univerzalne vrijednosti”. S tim je ciljem razvio model vrijednosti i odredio izvjestan broj vrijednosti koje bi ljudi u različitim oblicima morali imati kao zajedničke (Schwartz, 1992; Schwartz i Bilsky, 1990).

O univerzalnim vrijednostima, kao što su mir, sloboda, pravednost, socijalni napredak, jednaka prava i ljudsko dostojanstvo, atmosfera sreće, ljubav i razumijevanje, govore i Povelja UN-a (Charter of the United Nations), Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima (Universal Declaration of Human Rights)³ i Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima djeteta (United Nations Convention on the Rights of the Child)⁴. Te bi vrijednosti, prema navedenim konvencijama, trebale biti zajamčene svim ljudima.

Polazeći od teorije o postojanju univerzalnih vrijednosti te da ljudi imaju univerzalan odnos prema vrijednostima, ovim se istraživanjem htjelo ispitati postoje li vrijednosti suvremenoga demokratskog društva koje su zajedničke studentima na Sveučilištu u Rijeci i Sveučilištu u Klagenfurtu, ispitivanjem njihova stajališta prema vrijednostima i institucijama suvremenoga demokratskog društva.

Istraživanje je provedeno na populaciji studenata jer se pretpostavlja da će oni, s obzirom na stupanj obrazovanja, u budućem poslovnom životu i znanstvenom radu donositi odluke koje bi mogle imati dalekosežnije djelovanje. Kao (akademski) građani nose i moralnu odgovornost prema društvu i prema ljudima s kojima žive i rade.

Prilikom formiranja navedenih izjava pošlo se od definicija vrijednosti, prema kojima su vrijednosti osobine, ideje i odnosi koji su pojedincima, grupama ili društvima jako važni i poželjni i koji ih određuju (Rokeach, 1973).

Kao "predodžbe poželjnoga" (Kluckhohn, 1951) vrijednosti su smjernice prema kojima članovi jednog društva usmjeravaju svoje djelovanje. Vrijednosti određuju i upravljaju gotovo svim vrstama ponašanja: društvenim akcijama, stajalištima i ideologijama, evaluacijama, moralnim prosudbama i obranama (sebe samih i drugih), usporedbama s drugima, prezentacijama nas samih prema drugima i pokušajima da utječemo na druge. Vrijednosti utječu na naše stajalište prema određenim društvenim pitanjima, na sklonost prema određenoj političkoj ili vjerskoj ideologiji te upravljaju našim djelovanjem (Rokeach, 1973, 13, 216).

Budući da su vrijednosti, ovisno o strukturi osobnosti, "relativno stabilne i dugoročno uvriježene predodžbe društveno poželjnoga" (Lutz, 1992, 275) te služe kao "kratkoročni ili dugoročni životni ciljevi i kao kriteriji izbora između alternativnih načina ponašanja" (Maslovaty, 1992, 524), može se pretpostaviti da će preferirane vrijednosti voditi studente u njihovim budućim odlukama, akcijama, prosudbama i usporedbama.

Identifikacija ljudi s vrijednostima osigurava, prema Emileu Durheimu i Maxu Weberu, integraciju i održanje društva (prema Klages, 1992). Stoga bi preferirane vrijednosti studenata, kada bismo ih usporedili s preferiranim vrijednostima društva u kojem žive, mogle biti pokazatelj budućih društvenih kretanja.

Pri određivanju cilja ispitivanja povjerenja studenata prema institucijama modernoga demokratskog društva pošlo se od definicije English i Englisha da su ljudske vrijednosti "društveni produkt" (u Rokeach, 1973) koji se preko jedne ili više društvenih institucija (obrazovne, vjerske, ekonomske, pravne...) čuva i prenosi s generacije na generaciju. Uspješnost prenošenja vrijednosti s generacije na generaciju, s institucija na pojedince ovisi o međusobnom povjerenju. Pretpostavlja se da će razina povjerenja u društvene institucije utjecati na uspješnost tih institucija u prenošenju vrijednosti na buduće generacije.

Ciljevi i zadaci istraživanja

Polazeći od teorije o postojanju univerzalnih vrijednosti, osnovni je cilj ovog istraživanja bio ispitati stajališta studenata na sveučilištima u Rijeci i Klagenfurtu prema osnovnim vrijednostima suvremenoga demokratskog društva te ispitati postoje li sličnosti u njihovim stajalištima i, ako postoje, koje su. S obzirom na različiti politički i socioekonomski kontekst, tj. dužu tradiciju demokracije i viši životni standard u Austriji, drugi cilj istraživanja bio je ispitati postoji li sličnost između stajališta studenata Sveučilišta u Rijeci i Sveučilišta u Klagenfurtu o povjerenju u institucije demokratskog društva.

³ Universal Declaration of Human Rights (1948). United Nations, <http://www.un.org/Overview/rights.html>; 11.3.2006.

⁴ Convention on the Rights of the Child, United Nations, <http://www.unhcr.ch/html/menu3/b/k2crc.htm>; 11.3.2006.

Zadaci istraživanja bili su:

1. ispitati stajališta studenata Sveučilišta u Rijeci i Sveučilišta u Klagenfurtu prema osnovnim vrijednostima modernoga demokratskog društva;
2. ispitati povjerenje studenata Sveučilišta u Rijeci i Sveučilišta u Klagenfurtu u institucije demokratskog društva koje prenose vrijednosti;
3. usporediti rezultate dobivene na Sveučilištu u Rijeci s rezultatima dobivenim na Sveučilištu u Klagenfurtu i utvrditi postoje li sličnosti između tih rezultata i, ako postoje, koje su;
4. rezultate istraživanja usporediti s rezultatima istraživanja European Values Study (EVS; Balaban, 2005).

Početna je hipoteza bila da, bez obzira na ekonomske, društvene, kulturološke, pedagoške i druge razlike između Hrvatske i Austrije, studenti na Sveučilištu u Rijeci i studenti na Sveučilištu u Klagenfurtu imaju slična stajališta o vrijednostima i institucijama suvremenoga demokratskog društva.

Metode istraživanja

Istraživanje je provedeno u obliku ankete koju su ispunjavali studenti Sveučilišta u Rijeci i studenti Sveučilišta u Klagenfurtu. Za potrebe istraživanja izrađen je upitnik s otvorenim i zatvorenim pitanjima. Upitnik je sadržavao 25 pitanja. Četiri su se pitanja odnosila na osobne podatke o ispitanicima (fakultet, semestar, dob i spol), a 21 se pitanje odnosilo na sustav vrijednosti ispitanika. Pitanja su izbor pitanja koja je izradio prof. Ronald Inglehart za potrebe World Value Surveya.⁵

Na Sveučilištu u Rijeci ispitanici su upitnik dobili u papirnoj formi i ručno su ga ispunjavali, što je ostavljalo više mogućnosti za dopisivanje komentara, ali i za pogreške (npr. preskočeno pitanje, odgovor na dva pitanja u istom redu), što je otežavalo evaluaciju. Na Sveučilištu u Klagenfurtu ispitanici su upitnik ispunjavali u elektroničkom obliku (upitnik izrađen u PHP Surveyeru) čime je izbjegnuta mogućnost pogreški, ali je smanjena mogućnost da-

vanja komentara ili preskakanja pitanja. To je bio najčešći komentar ispitanika (osobito kod pitanja br. 3; *“Ali za davanje odgovora trebalo mi je više polja za slobodne odgovore”* (SÖ)).

Pitanja broj 1, 2, 3 i 21 ispitivala su vrijednosti vezane uz civilno društvo: važnost institucija civilnog društva kod ispitanika, važnost osobina ličnosti bitnih za život u civilnom društvu, toleranciju, snošljivost i prihvaćanje različitosti kod ispitanika te kojim se izvorima informacija ispitanici najčešće koriste da bi dobili informacije (kao važan čimbenik prenošenja i formiranja vrijednosti).

Pitanje broj 4 ispitivalo je vrijednosti vezane uz obitelj – važnost braka i obitelji, a pitanje broj 5 stajalište prema (novim i starim) ulogama žena i muškaraca. Pitanja broj 6 i 7 ispitivala su osobne ciljeve i vrijednosti / osobni moral ispitanika. Pitanje broj 8 ispitivalo je povjerenje u različite skupine ljudi.

Pitanja broj 9, 10, 11, 12 i 13 ispitivala su zadovoljstvo demokracijom: povjerenje u organizacije koje čine demokratsko društvo, koliko je ispitanicima važno živjeti u državi kojom se upravlja demokratski, mišljenje ispitanika o stupnju demokracije u državi u kojoj žive procjenom upravljanja državom, poštovanja ljudskih prava i najvažnijih problema.

Pitanja broj 14, 15, 16, 17 i 18 ispitivala su religioznost i religijske vrijednosti: koliko često ispitanici razmišljaju o značenju i smislu života, stupanj religioznosti ispitanika, važnost Boga u životu ispitanika, mišljenje ispitanika o utjecaju vjerskih vođa u javnome i političkom životu te o njihovom utjecaju na odluke građana i vlade, adekvatnost odgovora crkve zemlje u kojoj ispitanici žive na probleme i potrebe ljudi.

Pitanja broj 19 i 20 odnosila su se na nacionalni identitet ispitanika: koliko su ponosni na svoju nacionalnost, viđenje sebe samih u odnosu prema zajednici u kojoj žive i prema svijetu.

Kod obrade podataka korištene su metode distribucije postotaka, analize varijanci, faktorske analize (uz GK kriterij zaustavljanja rotacije), regresijske analize, Hi-kvadrata i bivarijantne korelacije (Pearsonov koeficijent).

⁵ World Values Survey: The Inglehart Values Map, <http://www.worldvaluessurvey.org/>; 28.11.2005.

Uzorak

Istraživanje je provedeno na prigodnom uzorku studenata na Sveučilištu u Rijeci (SK) i Sveučilištu u Klagenfurtu (SÖ). Anketu je ispunilo ukupno 1614 ispitanika: 759 studenata Sveučilišta u Rijeci i 855 studenata Sveučilišta u Klagenfurtu. Od 1614 ispitanika, 1095 (67,84 %) ih je ženskog spola, 516 (31,97 %) muškoga, a tri ispitanika prilikom ispunjavanja upitnika nisu navela kojeg su spola (vidi Tablicu 1).

Anketa je provedena na devet visokoškolskih ustanova Sveučilišta u Rijeci (Visoka učiteljska škola, Filozofski fakultet, Medicinski fakultet, Pomorski fakultet, Građevinski fakultet, Teološki fakultet⁶, Pravni fakultet, Tehnički fakultet) i na tri fakulteta Sveučilišta u Klagenfurtu (Fakultät für Kulturwissenschaften, Fakultät für Wirtschaftswissenschaften und Informatik, Fakultät für interdisziplinäre Forschung und Fortbildung).

TABLICA 1. UZORAK PREMA SVEUČILIŠTU I SPOLU

Sveučilište/ Spol	SK	SÖ	Sum	%
Ženski	535	560	1095	67,84
Muški	221	295	516	31,97
Bez navoda	3	0	3	0,19
Sum	759	855	1614	100

Od ukupnog broja ispitanika, 77,9% ispitanika Sveučilišta u Rijeci pohađa 1. – 4. semestar studija, a njih 21,9% 5. – 10. semestar. Na Sveučilištu u Klagenfurtu 45,8% studenata pohađa 1. – 4. semestar studija, a 40,7% 5. – 10. semestar studija. (vidi Tablicu 2).

TABLICA 2. UZORAK PREMA SEMESTRU STUDIJA

Semestar	SK %	SÖ %
1. – 4.	77,9	45,8
5. – 10.	21,9	40,7
10. >	0	13,2
Bez navoda	0,3	0,2

Prosječna dob ispitanika na Sveučilištu u Rijeci je 21,11 godina, a na Sveučilištu u Klagenfurtu 26,92 godine.

⁶ Teološki fakultet u Rijeci pravno pripada Sveučilištu u Zagrebu. S obzirom na lokaciju fakulteta (grad Rijeka) i veliku važnost Crkve kao institucije i religije u suvremenome hrvatskom društvu, studenti tog fakulteta obuhvaćeni su istraživanjem unatoč toj činjenici.

Rezultati istraživanja

Kod predstavljanja i analize rezultata istraživanja korištene su sljedeće kratice:

- SUW – istraživanje “Studenti i vrijednosti”
- SK – studentice i studenti Sveučilišta u Rijeci, Hrvatska
- SÖ – studentice i studenti Sveučilišta u Klagenfurtu, Austrija
- SKF – studentice Sveučilišta u Rijeci
- SKM – studenti Sveučilišta u Rijeci
- SÖF – studentice Sveučilišta u Klagenfurtu
- SÖM – studenti Sveučilišta u Klagenfurtu
- AM – aritmetička sredina
- EVS – istraživanje “European Values Study”
- HR – Hrvatska
- AU – Austrija
- W – ženski ispitanici
- M – muški ispitanici

Kada se u tekstu spominju “hrvatski studenti”, misli se isključivo na studentice i studente Sveučilišta u Rijeci i uvijek kada se u tekstu spominju “austrijski studenti”, misli se isključivo na studentice i studente Sveučilišta u Klagenfurtu. Kada se, pak, u tekstu kod interpretacije rezultata istraži-

vanja “European Values Study” (EVS) upotrebljava pojam “Hrvati”, uvijek se misli na građanke i građane Republike Hrvatske.

Istraživanje civilnog društva

Pitanja broj 1, 2 i 3 ispitivala su vrijednosti vezane uz civilno društvo. Civilno društvo je “područje institucija, organizacija i pojedinaca smještenih između obitelji, države i tržišta, a u koje se ljudi dobrovoljno udružuju radi promicanja zajedničkih interesa” (Anheier, prema Baloban, 2005, 21). Za Hrvatsku kao zemlju s komunističkim naslijeđem, ali u procesu sveopće društvene transformacije, pokazatelji o značenju i strukturi civilnog društva predstavljaju prema Josipu Balobanu (2005) važan indikator društvenog razvoja.

Pitanje broj 1 ispitivalo je važnost vrijednosti civilnog društva (obitelj, prijatelji, slobodno vrijeme, politika, posao, vjera, obrazovanje i mediji) kod ispitanika. Kod obje populacije ispitanika po važnosti na prvih pet mjesta nalaze se obitelj, prijatelji, obrazovanje, slobodno vrijeme i posao. Kod hrvatskih studenata slijede po važnosti vjera, mediji i politika, za razliku od austrijskih studenata, koji na šesto mjesto stavljaju medije, zatim politiku, a na zadnje mjesto vjeru (vidi Tablicu 3).

TABLICA 3. ARITMETIČKA SREDINA (AM) VAŽNOSTI NAVEDENIH POJMOVA NA SKALI OD 1 (JAKO VAŽNO) DO 4 (NEVAŽNO)

	SK		SÖ	
	AM	Rang	AM	Rang
Obitelj	1,10	1	1,23	1
Prijatelji	1,27	2	1,29	2
Slobodno vrijeme	1,58	4	1,61	4
Politika	3,13	8	2,54	7
Posao	1,61	5	1,71	5
Vjera	2,25	6	2,82	8
Obrazovanje	1,43	3	1,35	3
Mediji	2,62	7	2,29	6

Kod obje su populacije vjera, mediji i politika na dnu ljestvice važnosti pojmova. Kod hrvatskih studenata vjera zauzima najviše mjesto, ispred medija i politike, što se može povezati s važnom ulogom Crkve, kao institucije, i vjere u životu Hrvata.

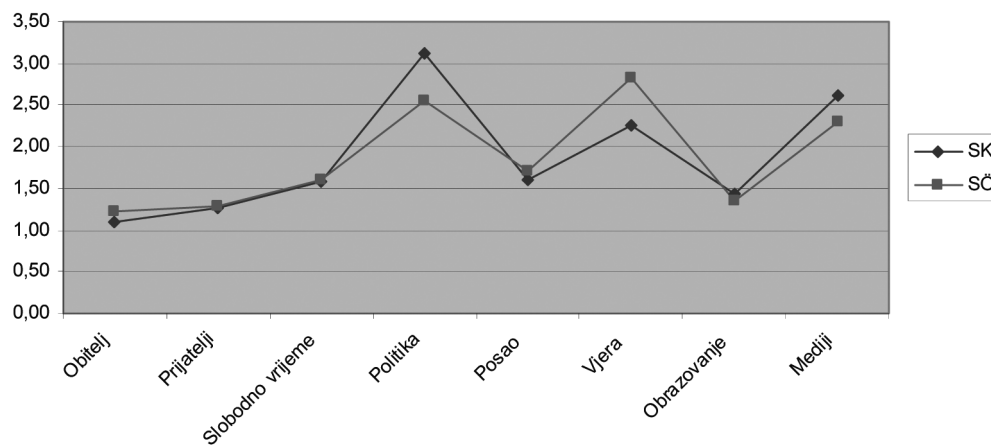
Niska važnost navedenih pojmova kod obje populacije može se povezati i s niskim povjerenjem koje ispitanici imaju u navedene institucije.

Velika važnost koju su hrvatski studenti skloni pridavati poslu kao vrijednosti može se povezati i s

trenutačnom, prilično lošom, gospodarskom situacijom u Hrvatskoj, visokom stopom nezaposlenosti

i teškoćama pri pronalasku adekvatnog zaposlenja nakon završenog obrazovanja.

DIJAGRAM 1. VAŽNOST POJMOVA U ŽIVOTU ISPITANIKA

Kada te rezultate usporedimo s rezultatima dobivenim istraživanjem European Values Study (EVS) vidimo da između njih postoji sličnost. Riječ je o redosljedu prioriteta koji je zajednički svim Europljanima, s malim varijacijama. Obitelj je op-

ćenito prioritet Europljana. Na drugom i trećem mjestu su prijatelji i poznanici te posao, a na četvrtome slobodno vrijeme. Slijede religija i politika (prema Baloban, 2005).

TABLICA 4. MATRICA VARIMAX FAKTORA. VRIJEDNOSTI VAŽNE U ŽIVOTU

	Tradicionalne vrijednosti	Javne vrijednosti	Privatne vrijednosti
Vjera	.676		
Posao	.667		
Obitelj	.601		
Obrazovanje	.436	.525	
Mediji		.703	
Politika		.678	
Prijatelji			.776
Slobodno vrijeme			.760

Ekstrahirani faktori tumače 53,57% varijance.

Na instrumentu koji ispituje (mjeri) važnost određenih vrijednosti u životu i sastoji se od osam čestica, faktorskom analizom (komponentni model, varimax rotacija) dobivene su tri latentne dimenzi-

je. S obzirom na saturacije pojedinih čestica dobiveni su faktori nazvani "tradicionalne vrijednosti", "javne vrijednosti" i "privatne vrijednosti".

TABLICA 5. KORELACIJA (BIVARIJANTNA KORELACIJA, PEARSONOV KOEFICIJENT) DIMENZIJA

(“vrijednosti važne u životu” sa spolnom strukturom, pripadnošću državi, dimenzijama “osobnih vrijednosti ispitanika” te varijablama: razmišljanje o značenju i svrsi života, religijskoj samoidentifikaciji, važnosti Boga u životu i nacionalnim ponosom)

	Tradicionalne vrijednosti	Javne vrijednosti	Privatne vrijednosti
Spol	-.190**	.061*	-.185**
Pripadnost državi	-.241**	.355**	-.026
Tradicionalizam	.329**	-.031	-.112**
Hedonizam	-.107**	.289**	.104**
Altruizam	.205**	.002	.068**
Svrha života	.075**	.022	.021
Religijska samoidentifikacija	-.500**	.140**	.050*
Važnost Boga	.529**	-.187**	-.087**
Nacionalni ponos	.269**	.044	.026

**p<0,01

*p<0,05

Rezultati korelacijske analize pokazuju da su ispitanici skloniji “tradicionalnim vrijednostima” ženskog spola, iz Hrvatske, skloniji “tradicionalizmu” i “altruizmu”, a neskloni “hedonizmu” koji relativno češće razmišljaju o svrsi života, smatraju se religioznim osobama, ističu važnost Boga u svojem životu i ponose se svojom nacionalnom pripadnošću. Ispitanici skloniji “javnim vrijednostima” su iz Austrije, skloniji “hedonizmu”, oni koji se smatraju nereligioznima (ateistima) i kojima Bog nije važan

u životu. Ispitanici skloniji “privatnim vrijednostima” su ženskog spola, neskloni “tradicionalizmu”, skloniji “hedonizmu” te relativno manje skloni isticati važnost Boga u svom životu.

Pitanje broj 2 ispitalo je važnost osobina ličnosti važnih za život u civilnom društvu. Ispitanici su na popisu ponuđenih kvaliteta koje bi u obitelji trebalo razvijati kod djece trebali odabrati do pet kvaliteta koje smatraju jako važnima.

TABLICA 6. LISTA KVALITETA KOJE BI TREBALO RAZVITI KOD DJECE (% I RANG VAŽNOSTI)

	SK		SÖ	
	%	Rang	%	Rang
Samostalnost	80,4	3	92,5	1
Marljivost	48,7	5	40,0	6
Osjećaj odgovornosti	82,3	2	89,5	2
Mašta	27,9	7	61,9	5
Tolerancija i poštovanje drugih ljudi	87,6	1	68,8	4
Štedljivost	14,9	10	17,4	7
Odlučnost, ustrajnost	63,4	4	75,7	3
Religioznost	26,2	9	10,6	8
Nesebičnost	44,9	6	7,5	9
Poslušnost	26,4	8	5,8	10

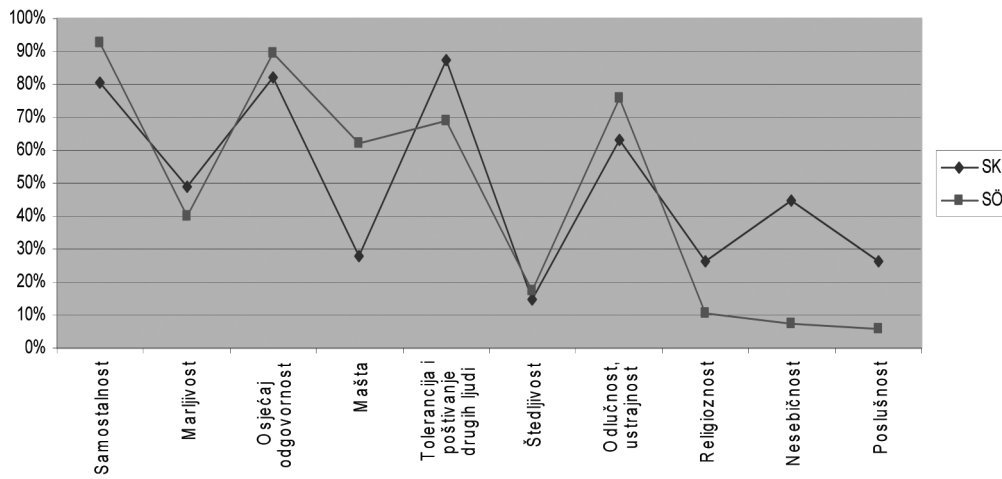

Studenti u Hrvatskoj najveću su važnost pridali toleranciji i poštovanju drugih ljudi, dok ta kvaliteta kod studenata u Austriji zauzima tek četvrto mjesto. Kod austrijskih studenata na prvom je mjestu samostalnost, koju su hrvatski studenti stavili na treće mjesto. Na drugom je mjestu kod obje populacije osjećaj odgovornosti. Slijede odlučnost, ustrajnost i marljivost s približno istim postotkom i rangom važnosti kod obje populacije.

Mašta je kod austrijskih studenata na petome mjestu, a kod hrvatskih na sedmome. Razlika u

rangu nije toliko velika dok se ne vidi postotak studenata koji je odabrao maštu kao kvalitetu koju je važno razviti kod djece (27,9% hrvatskih studenata u odnosu na 61,9% austrijskih studenata). Velika je razlika u postotcima i kad je riječ o religioznosti, nesebičnosti i poslušnosti. Na zadnjem mjestu po važnosti kod hrvatskih je studenata štedljivost, dok je kod austrijskih studenata to mjesto pripalo poslušnosti, kvaliteti kojoj je važnost dalo 5,8% austrijskih studenata, dok je to učinilo čak 26,4% hrvatskih studenata.

DIJAGRAM 2. RANG KVALITETA

Ohrabrujuća je činjenica da čak 87,6% hrvatskih studenata ističe važnost tolerancije i poštovanja drugih ljudi, s obzirom na trenutačnu situaciju u Hrvatskoj kada suživot ljudi različitih nacional-

nosti i vjeroispovijesti, osobito u krajevima koji su bili pogođeni ratom, još uvijek potpuno ne funkcionira.

TABLICA 7. POPIS KVALITETA KOJE BI TREBALO RAZVITI KOD DJECE (RANG VAŽNOSTI).

Usporedba rezultata istraživanja “Studenti i vrijednosti” (SUW) s rezultatima istraživanja “European Values Study” (EVS) za Hrvatsku i Europu.

	SUW	Hrvatska	Europa
Samostalnost	1	8	5
Marljivost	6	2	4
Osjećaj odgovornosti	2	3	1
Mašta	5	11	11
Tolerancija i poštovanje drugih ljudi	3	4	3
Štedljivost	9	9	6
Odlučnost, ustrajnost	4	5	6
Religioznost	8	10	10
Nesebičnost	7	6	9
Poslušnost	10	7	8
Lijepo vladanje (dobre manire)	-	1	2

U Tablici 7 uspoređeni su rezultati dobiveni istraživanjem “Studenti i vrijednosti” (SUW) i rezultati za Hrvatsku i Europu dobiveni istraživanjem “European Values Study” (EVS) (izvor rezultata: Baloban, 2005). Upitnik istraživanja EVS na popisu kvaliteta imao je kvalitetu “lijepo vladanje (dobre manire)”, koja se nije nalazila na popisu kvaliteta istraživanja SUW.

Na razini Hrvatske najvažnija kvaliteta kojoj bi djecu trebalo učiti kod kuće je lijepo vladanje (dobre manire), slijede marljivost u radu, osjećaj odgovornosti, tolerancija i poštovanje drugih, odlučnost, ustrajnost, nesebičnost, poslušnost, neovisnost, štedljivost, čuvanje novca i stvari, vjera, mašta. Na

razini Europe slijed je nešto drugačiji. Na prvom je mjestu osjećaj odgovornosti, slijede lijepo vladanje (dobre manire), tolerancija i poštovanje drugih, marljivost u radu, neovisnost, štedljivost, čuvanje novca i stvari, odlučnost, ustrajnost, poslušnost, nesebičnost, vjera te mašta.

Pitanje broj 3 ispitivalo je toleranciju, snošljivost i prihvaćanje različitosti kod ispitanika. Ispitanici ma je ponuđen popis na kojemu su se nalazile različite grupe ljudi. Trebali su naznačiti koju od navedenih grupa ljudi ne bi htjeli imati u susjedstvu. Broj grupa koje su ispitanici mogli odabrati nije bio ograničen.

TABLICA 8. KOJE SKUPINE LJUDI NE BI VOLJELA/VOLIO IMATI KAO SUSJEDA? (% I RANG)

	SK		SÖ	
	%	Rang	%	Rang
Ovisnici o drogi	76,9	1	77,0	1
Ljudi druge rase	2,4	6	4,2	6
Ljudi koji imaju AIDS	15,7	4	9,1	3
Homoseksualci	23,6	3	7,1	4
Ljudi druge vjere	2,1	7	4,3	5
Teški alkoholičari	76,9	1	76,6	2
Ljudi koji govore drugi jezik	2,6	5	4,0	7
Bez odgovora	5,3		0,0	

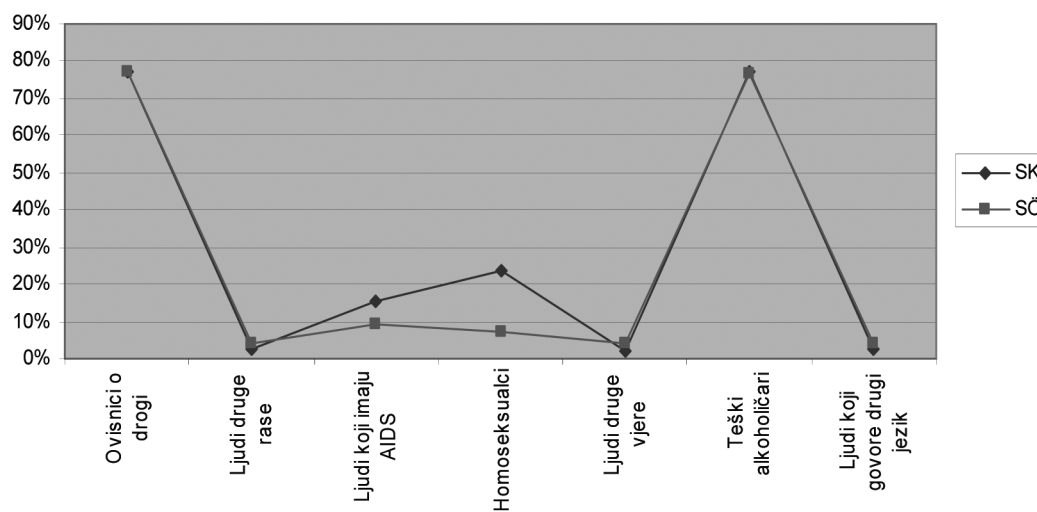
Gotovo identičan postotak hrvatskih i austrijskih studenata stavio je na vrh popisa “nepoželj-

nih susjeda” ovisnike o drogama i teške alkoholičare. Studentice i studenti obiju populacija izrazili

su približno jednaku nesklonost prema ovisnicima o drogama kao susjedima. Kada je riječ o teškim alkoholičarima, studentice Sveučilišta u Rijeci u nešto većem postotku (82,1% u odnosu na 64,7% stu-

denata) izrazile se da tu skupinu ne bi htjele imati kao susjede, a kod austrijskih studenata postotak je gotovo jednak.

DIJAGRAM 3. GRUPE LJUDI I NEŽELJENO SUSJEDSTVO

Na popisu “nepoželjnih susjeda” slijede homoseksualci i ljudi s AIDS-om. Veći postotak hrvatskih studenata, nego austrijskih, odabrao je ove dvije skupine kao “nepoželjne susjede”. Uz to, velika je razlika između muških i ženskih ispitanika koji su odabrali skupinu homoseksualaca. U Hrvatskoj je to učinilo 15,0% ispitanica, u odnosu na 43,9% is-

pitanika, a u Austriji 3,0% ispitanica, u odnosu na 14,9% ispitanika.

Na dnu ljestvice “nepoželjnih susjeda” nalaze se ljudi druge rase, ljudi druge vjere i ljudi koji govore druge jezike. Neznatno više austrijskih studenata, nego hrvatskih, odabralo je ove skupine kao “nepoželjne susjede”.

TABLICA 9. SOCIJALNA DISTANCA (SUSJEDI) S OBZIROM NA SPOLNU STRUKTURU

Ljudi druge rase kao susjedi, s obzirom na spolnu strukturu	<table border="1"> <tbody> <tr> <td></td> <td>AM</td> <td rowspan="3">F = 19,232 sig. F <0,001</td> <td>kontrast</td> </tr> <tr> <td>ženski</td> <td>.0201</td> <td>M>Ž</td> </tr> <tr> <td>muški</td> <td>.0620</td> <td></td> </tr> </tbody> </table>		AM	F = 19,232 sig. F <0,001	kontrast	ženski	.0201	M>Ž	muški	.0620	
	AM	F = 19,232 sig. F <0,001	kontrast								
ženski	.0201		M>Ž								
muški	.0620										
Ljudi koji imaju AIDS kao susjedi, s obzirom na spolnu strukturu	<table border="1"> <tbody> <tr> <td></td> <td>AM</td> <td rowspan="3">F = 10,577 sig. F <0,001</td> <td>kontrast</td> </tr> <tr> <td>ženski</td> <td>.1041</td> <td>M>Ž</td> </tr> <tr> <td>muški</td> <td>.1609</td> <td></td> </tr> </tbody> </table>		AM	F = 10,577 sig. F <0,001	kontrast	ženski	.1041	M>Ž	muški	.1609	
	AM	F = 10,577 sig. F <0,001	kontrast								
ženski	.1041		M>Ž								
muški	.1609										
Homoseksualci kao susjedi, s obzirom na spolnu strukturu	<table border="1"> <tbody> <tr> <td></td> <td>AM</td> <td rowspan="3">F = 100,85 sig. F <0,001</td> <td>kontrast</td> </tr> <tr> <td>ženski</td> <td>.0886</td> <td>M>Ž</td> </tr> <tr> <td>muški</td> <td>.2733</td> <td></td> </tr> </tbody> </table>		AM	F = 100,85 sig. F <0,001	kontrast	ženski	.0886	M>Ž	muški	.2733	
	AM	F = 100,85 sig. F <0,001	kontrast								
ženski	.0886		M>Ž								
muški	.2733										
Ljudi druge vjere kao susjedi, s obzirom na spolnu strukturu	<table border="1"> <tbody> <tr> <td></td> <td>AM</td> <td rowspan="3">F = 10,952 sig. F <0,001</td> <td>kontrast</td> </tr> <tr> <td>ženski</td> <td>.0228</td> <td>M>Ž</td> </tr> <tr> <td>muški</td> <td>.0543</td> <td></td> </tr> </tbody> </table>		AM	F = 10,952 sig. F <0,001	kontrast	ženski	.0228	M>Ž	muški	.0543	
	AM	F = 10,952 sig. F <0,001	kontrast								
ženski	.0228		M>Ž								
muški	.0543										
Teški alkoholičari kao susjedi, s obzirom na spolnu strukturu	<table border="1"> <tbody> <tr> <td></td> <td>AM</td> <td rowspan="3">F = 24,939 sig. F <0,001</td> <td>kontrast</td> </tr> <tr> <td>ženski</td> <td>.8037</td> <td>M>Ž</td> </tr> <tr> <td>muški</td> <td>.6919</td> <td></td> </tr> </tbody> </table>		AM	F = 24,939 sig. F <0,001	kontrast	ženski	.8037	M>Ž	muški	.6919	
	AM	F = 24,939 sig. F <0,001	kontrast								
ženski	.8037		M>Ž								
muški	.6919										
Ljudi koji govore drugi jezik kao susjedi, s obzirom na spolnu strukturu	<table border="1"> <tbody> <tr> <td></td> <td>AM</td> <td rowspan="3">F = 10,135 sig. F <0,001</td> <td>kontrast</td> </tr> <tr> <td>ženski</td> <td>.0237</td> <td>M>Ž</td> </tr> <tr> <td>muški</td> <td>.0543</td> <td></td> </tr> </tbody> </table>		AM	F = 10,135 sig. F <0,001	kontrast	ženski	.0237	M>Ž	muški	.0543	
	AM	F = 10,135 sig. F <0,001	kontrast								
ženski	.0237		M>Ž								
muški	.0543										

Prema podacima navedenim u tablici, muški ispitanici relativno su manje skloni ljudima druge rase, ljudima s AIDS-om, homoseksualcima, ljudima druge vjere i ljudima koji govore drugi jezik kao susjedima, za razliku od ženskih ispitanika. Ispitanice su manje sklone teškim alkoholičarima kao susjedima, za razliku od ispitanika, dok, s obzirom na

“ovisnike o drogi”, analiza sa spolnom strukturom nije pokazala statistički značajne razlike.

Općenito, muški ispitanici iskazuju veću distancu prema navedenim skupinama, osim u slučaju “teških alkoholičara”, gdje veću distancu iskazuju ženski ispitanici.

TABLICA 10. SOCIJALNA DISTANCA (SUSJEDI) S OBZIROM NA PRIPADNOST DRŽAVI

Ljudi koji imaju AIDS kao susjedi, s obzirom na pripadnost državi	<table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>AM</th> <th rowspan="3">F = 16,268 sig. F <0,001</th> <th>kontrast</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Hrvatska</td> <td>.1568</td> <td rowspan="2">HR>AU</td> </tr> <tr> <td>Austrija</td> <td>.0912</td> </tr> </tbody> </table>		AM	F = 16,268 sig. F <0,001	kontrast	Hrvatska	.1568	HR>AU	Austrija	.0912
	AM	F = 16,268 sig. F <0,001	kontrast							
Hrvatska	.1568		HR>AU							
Austrija	.0912									
Homoseksualci kao susjedi, s obzirom na pripadnost državi	<table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>AM</th> <th rowspan="3">F = 90,662 sig. F <0,001</th> <th>kontrast</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Hrvatska</td> <td>.2358</td> <td rowspan="2">HR>AU</td> </tr> <tr> <td>Austrija</td> <td>.0713</td> </tr> </tbody> </table>		AM	F = 90,662 sig. F <0,001	kontrast	Hrvatska	.2358	HR>AU	Austrija	.0713
	AM	F = 90,662 sig. F <0,001	kontrast							
Hrvatska	.2358		HR>AU							
Austrija	.0713									
Ljudi druge vjere kao susjedi, s obzirom na pripadnost državi	<table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>AM</th> <th rowspan="3">F = 6,253 sig. F <0,02</th> <th>kontrast</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Hrvatska</td> <td>.0211</td> <td rowspan="2">HR<AU</td> </tr> <tr> <td>Austrija</td> <td>.0433</td> </tr> </tbody> </table>		AM	F = 6,253 sig. F <0,02	kontrast	Hrvatska	.0211	HR<AU	Austrija	.0433
	AM	F = 6,253 sig. F <0,02	kontrast							
Hrvatska	.0211		HR<AU							
Austrija	.0433									

Rezultati navedeni u tablici pokazuju da su hrvatski studenti manje skloni ljudima koji imaju AIDS i homoseksualcima kao susjedima, za razliku od austrijskih studenata. Austrijski studenti relativno su manje skloni ljudima druge vjere kao susjedima, za razliku od hrvatskih studenata. Sličan rezultat dobiven je i kad je riječ o ljudima druge

rase kao susjedima, no pritom nije dobivena statistički značajna razlika pa ga ne navodimo. Dobiveni rezultat treba uzeti uz nužan oprez jer je statistička značajnost (kao i razlika među grupama) niska. Analizom socijalne distance ostalih skupina, s obzirom na pripadnost državi, nije dobivena statistički značajna razlika.

TABLICA 11. SOCIJALNA DISTANCA (SUSJEDI) S OBZIROM NA RELIGIJSKU SAMOIDENTIFIKACIJU

Ovisnici o drogama kao susjedi, s obzirom na religijsku samoidentifikaciju		AM	F = 8,933 sig. F <0,001	kontrast
	religiozne osobe	.7890		3<1,2
	nereligiozne osobe	.7764		
	ateisti	.6437		
Ljudi koji imaju AIDS kao susjedi, s obzirom na religijsku samoidentifikaciju		AM	F = 4,632 sig. F <0,010	kontrast
	religiozne osobe	.1424		1>2
	nereligiozne osobe	.0976		
	ateisti	.0805		
Homoseksualci kao susjedi, s obzirom na religijsku samoidentifikaciju		AM	F = 22,799 sig. F <0,001	kontrast
	religiozne osobe	.1973		1>2,3
	nereligiozne osobe	.0691		
	ateisti	.1092		

Analiza socijalne distance s obzirom na religijsku samoidentifikaciju pokazala je da su ispitanici koji se smatraju ateistima manje skloni distanci prema ovisnicima o drogi kao susjedima, za razliku od religioznih i nereligioznih. Ispitanici koji se smatraju religioznima skloniji su distanci prema ljudima koji imaju AIDS kao susjedima, za razliku od onih koji se smatraju nereligioznima. Ispitanici koji se smatraju religioznima skloniji su distanci prema homoseksualcima kao susjedima, za razliku od onih koji se smatraju nereligioznima i ateistima.

Ipak, rezultate dobivene ovim pitanjem treba prihvaćati oprezno. Naime, kod ovog pitanja 5,3% hrvatskih studenata nije odabralo nijednu skupinu (kako su oni upitnik ispunjavali u papirnatom obliku, imali su tu mogućnost). Austrijski studenti upitnik su ispunjavali u elektroničkom obliku i nisu mogli prijeći na sljedeće pitanje dok nisu odabrali barem jednu skupinu. Neki od studenata poslali

su svoj komentar e-mailom. Sedmero (0,82%) ih je izjavilo kako smatraju da ih ovo pitanje prisiljava odabrati jednu od skupina, što ne žele učiniti, i rekli su da upitnik neće ispunjavati, a šestoro (0,70%) ih je reklo da su odabrali jednu od skupina kako bi mogli nastaviti ispunjavanje upitnika, ali u biti nemaju ništa protiv nijedne od navedenih skupina. Petero ispitanika (0,58%) poslalo je komentar, ali se nisu izjasnili jesu li upitnik ispunili ili ne.

Građani Hrvatske i Europe dijele mišljenje studenata kada je riječ o skupinama ljudi koji se doživljavaju kao “nepoželjni susjedi”. Na vrhu ljestvice su narkomani, alkoholičari, homoseksualci i osobe zaražene AIDS-om. Lista istraživanja EVS sadržavala je više skupina ljudi nego lista istraživanja SUW. Veliki postotak ispitanika istraživanja EVS kao “nepoželjne susjede” odabrao je osobe s kriminalnom prošlošću, emocionalno nestabilne ljude i Rome (Baloban, 2005).

Osobne vrijednosti ispitanika

Pitanjima broj 6 i 7 ispitivali su se osobni ciljevi i vrijednosti (individualni moral) ispitanika. Pitanjem broj 6 htjelo se saznati koliko obitelj, prijatelji i okruženje utječu na odabir životnih ciljeva ispitanika. Ispitanici obiju skupina izrazili su slaganje s

izjavama da potpuno samostalno odlučuju o svojim životnim ciljevima te da teže tome da budu svoji, a ne slijede druge. Veću samostalnost izrazili su austrijski studenti. Njih 75,2% potpuno se slaže s izjavom da teže biti svoji, a ne slijediti druge, dok je to učinilo 58,4% hrvatskih studenata.

TABLICA 12. ŽIVOTNI CILJEVI (ARITMETIČKA SREDINA GDJE 1 ZNAČI POTPUNO SLAGANJE, A 4 POTPUNO NESLAGANJE S IZJAVOM)

	SK	SÖ
	AM	AM
Jedan od mojih najvažnijih ciljeva u životu bio je učiniti moje roditelje ponosnima.	2,20	2,53
Težim biti svoj/a radije nego slijediti druge.	1,46	1,53
Ulažem puno napora da živim prema tome što moji prijatelji očekuju.	3,25	3,50
Sam/a odlučujem o svojim ciljevima u životu.	1,43	1,26

Obitelj je zauzela prvo mjesto po važnosti u životu ispitanika. (usp. Tablica 3). To potvrđuje i veliko slaganje s izjavom da je jedan od njihovih najvažnijih životnih ciljeva bio učiniti roditelje ponosnima. Iako su po važnosti prijatelji na drugome

mjestu u životu ispitanika, ispitanici su izrazili nisko slaganje s izjavom da se jako trude živjeti onako kako njihovi prijatelji to očekuju. U odgovorima na ovo pitanje veće neslaganje su izrazili austrijski studenti.

TABLICA 13. TVRDNJA “JEDAN OD MOJIH NAJVAŽNIJIH CILJEVA U ŽIVOTU JE BIO UČINITI MOJE RODITELJE PONOSNIMA” (S OBZIROM NA SPOLNU STRUKTURU, PRIPADNOST DRŽAVI I RELIGIJSKU SAMOIDENTIFIKACIJU)

Tvrdnja s obzirom na spolnu strukturu		AM	F = 10,511 sig. F <0,001	kontrast
	ženski	2.66		Ž>M
	muški	2.52		
Tvrdnja s obzirom na pripadnost državi		AM	F = 64,118 sig. F <0,001	kontrast
	Hrvatska	2.79		HR>AU
	Austrija	2.46		
Tvrdnja s obzirom na religijsku samoidentifikaciju		AM	F = 37,612 sig. F <0,001	kontrast
	religiozne osobe	2.75		1>2,3
	nereligiozne osobe	2.52		
	ateisti	2.21		

Prema analizi dobivenih rezultata, ženski ispitanici skloniji su slaganju s navedenom tvrdnjom od muških ispitanika, hrvatski studenti skloniji su slaganju s navedenom tvrdnjom od austrijskih stude-

nata, a ispitanici koji se smatraju religioznima skloniji su slaganju s navedenom tvrdnjom, za razliku od nereligioznih i ateista.

TABLICA 14. TVRDNJA “ULAŽEM PUNO NAPORA DA ŽIVIM PREMA TOME ŠTO MOJI PRIJATELJI OČEKUJU” (S OBZIROM NA SPOLNU STRUKTURU, PRIPADNOST DRŽAVI I RELIGIJSKU SAMOIDENTIFIKACIJU)

Tvrdnja s obzirom na spolnu strukturu		AM	F = 8,663 sig. F <0,004	kontrast
	ženski	1.57		Ž>M
	muški	1.67		
Tvrdnja s obzirom na pripadnost državi		AM	F = 58,117 sig. F <0,001	kontrast
	Hrvatska	1.73		HR>AU
	Austrija	1.50		
Tvrdnja s obzirom na religijsku samoidentifikaciju		AM	F = 14,227 sig. F <0,001	kontrast
	religiozne osobe	1.67		1>2,3
	nereligiozne osobe	1.52		
	ateisti	1.47		

Analiza dobivenih rezultata pokazala je da su muški ispitanici skloniji slaganju s navedenom tvrdnjom, za razliku od ženskih ispitanika, da su hrvatski studenti skloniji slaganju s navedenom

tvrdnjom, za razliku od austrijskih studenata te da su ispitanici koji se smatraju religioznima skloniji slaganju s navedenom tvrdnjom, za razliku od nereligioznih i ateista.

TABLICA 15. TVRDNJA “SAM/A ODLUČUJEM O SVOJIM CILJEVIMA U ŽIVOTU” (S OBZIROM NA PRIPADNOST DRŽAVI)

Tvrdnja s obzirom na pripadnost državi		AM	F = 45,338 sig. F <0,001	kontrast
	Hrvatska	3.56		HR>AU
	Austrija	3.73		

Analiza dobivenih rezultata pokazala je da su austrijski studenti skloniji slaganju s tvrdnjom „Sam/a odlučujem o svojim ciljevima u životu“ od hrvatskih studenata. S obzirom na spolnu strukturu i religijsku samoidentifikaciju nema razlika kod ove tvrdnje.

Pitanje broj 7 sadržavalo je izjave (navedene u Tablici 16) s kratkim opisom određenih ljudi koji imaju različite ciljeve, tj. vrijednosti u životu. Ispitanici su imali zadatak usporediti se s tim osobama na skali od 1 do 6, gdje je 1 značilo “jako poput mene”, a 6 “uopće nije poput mene”.

TABLICA 16. IDENTIFIKACIJA S RAZLIČITIM OSOBNOSTIMA (ARITMETIČKE SREDINE GDJE 1 ZNAČI “JAKO POPUT MENE”, A 6 “UOPĆE NIJE POPUT MENE”

	SK	SÖ
	AM	AM
Ovoj osobi je važno da smišlja nove ideje i bude kreativna; da čini stvari na svoj način.	2,66	2,54
Ovoj osobi je važno da bude bogata; da ima puno novca i skupe stvari.	4,63	3,91
Život u sigurnom okruženju važan je ovoj osobi; izbjegavati sve što bi moglo biti opasno.	3,33	3,20
Ovoj osobi je važno dobro se zabavljati; “razmaziti” samu sebe.	3,83	2,56
Ovoj osobi je važno pomoći bližnjima; brinuti se za njihovu dobrobit.	2,20	2,36
Biti jako uspješan važno je ovoj osobi; da ljudi prepoznaju njezina postignuća.	2,93	2,68
Pustolovina i poduzimanje rizika važni su ovoj osobi; da ima uzbudljiv život.	3,41	3,18
Ovoj osobi je važno da se uvijek ponaša pristojno; izbjegavati činiti bilo što za što bi ljudi rekli da je loše.	3,15	3,09
Paziti na okoliš važno je ovoj osobi; brinuti se za prirodu.	2,74	2,72
Tradicija je važna ovoj osobi; slijediti običaje koje propisuju crkva ili obitelji.	3,74	3,90

Ispitanici su se najviše prepoznali u opisu osobe kojoj je važno pomagati bližnjima i brinuti se za njihovu dobrobit. Na drugome mjestu je osoba kojoj je važno pronalaziti nove ideje, biti kreativna i stvari činiti na vlastiti način. To se može povezati s rezultatima iz prethodnog pitanja (vidi Tablicu 10), koji pokazuju da je ispitanicima važno da budu svoji i samo odlučuju o svojim životnim ciljevima. Na trećem je mjestu osoba koja je osviještena o pitanjima ekologije, zaštite okoliša i brige za prirodu.

Austrijskim studentima nešto je važnije zabavljati se, biti uspješan i dobiti od drugih ljudi priznanje za te uspjehe, te biti bogat (imati puno novca i skupe stvari). Ovaj se rezultat može povezati s kulturom koja vlada u Hrvatskoj (“Hrvatska je zemlja u tranziciji, ali koja još uvijek ima ostataka bivšega komunističkog mentaliteta” (Županov, u Baloban, 2005, 236)). Riječ je o naslijeđu koje ima korijene još u komunističkom vremenu, kada se provodila politika da su svi u društvu jednaki i da je biti uspješan, zarađivati više od ostalih i uživati u životu protiv države i partije; govoriti o vlastitim uspjesima, isticanje titule smatralo se negativnim i prepotentnim;

studiranje duže od zakonski određenog roka, promjena studija i interesa tijekom studija smatrali su se slabostima i pripisivali neodlučnosti, nedosljednosti i neuspješnosti.

Ispitanici obiju populacija vide sličnost s osobom kojoj je važno da uvijek bude ljubazna i izbjegava situacije koje bi drugi ljudi mogli smatrati lošima. Ova je izjava u suprotnosti s izjavom studenata da im nije važno živjeti prema pravilima koja određuju njihovi prijatelji i da nastoje biti svoji. Biti društveno prihvaćen, očito još uvijek ima veliku ulogu u životu i hrvatskih i austrijskih studenata.

Pustolovine, rizik i izazovan život važni su i hrvatskim i austrijskim studentima, ali im je istodobno važno da žive u sigurnom okruženju i izbjegavaju opasne situacije. Tradicija, njezino poštovanje te život prema običajima koje propisuju Crkva ili obitelj rangirani su prilično nisko (ispitanici su izrazili da im je ta osoba “malo slična”). Ipak, na ljestvici vrijednosti nalazi se ispred materijalnog (novca i skupih stvari). Nešto veću važnost tradiciji dali su hrvatski studenti.

TABLICA 17. MATRICA VARIMAX FAKTORA. OSOBNE VRIJEDNOSTI ISPITANIKA

	Tradicionalizam	Hedonizam	Altruizam
Život u sigurnom okruženju, izbjegavati opasnosti.	.722		
Uvijek se ponašati pristojno, izbjegavati činode koji mogu biti prosuđeni kao loši.	.696		
Tradicija je važna, slijediti običaje Crkve i obitelji.	.566		
Pustolovina i poduzimanje rizika su važni, imati uzbudljiv život.	-.549	.491	
Važno je smišljati nove ideje i biti kreativan, činiti stvari na svoj način.	-.469		.451
Važno je biti bogat, imati puno novca i skupih stvari.		.778	
Važno je dobro se zabavljati.		.690	
Važno je biti jako uspješan.		.681	
Važno je paziti na okoliš i brinuti se za prirodu.			.716
Važno je pomoći bližnjima i brinuti se za njihovu dobrobit.			.698

Ekstrahirani faktori tumače 53,16% varijance.

Na instrumentu koji ispituje osobne vrijednosti ispitanika i sastoji se od deset čestica faktorskom analizom (komponentni model, varimax rotacija) dobivene su tri faktorske strukture, odnosno latentne dimenzije. S obzirom na saturacije pojedinih čestica dobivene faktorske strukture nazvali smo “tradicionalizam”, “hedonizam” i “altruizam”. Pod nazivom “tradicionalizam” obuhvaćene su vrijed-

nosti: sigurnost, pristojnost, tradicija, običaji, Crkva, obitelj. Pod nazivom “hedonizam” obuhvaćene su vrijednosti: pustolovina, rizik, uzbudljiv život, bogatstvo, novac, zabava, uspjeh. Pod nazivom “altruizam” obuhvaćene su vrijednosti: ekološka osviještenost, briga za prirodu, briga za druge, briga za bližnje, kreativnost.

TABLICA 18. KORELACIJA FAKTORSKIH STRUKTURA “OSOBNIH VRIJEDNOSTI ISPITANIKA” I SPOLNE STRUKTURE, PRIPADNOSTI DRŽAVI I SOCIJALNE DISTANCE

	Tradicionalizam	Hedonizam	Altruizam
Spol	-.071**	.158**	-.076**
Pripadnost državi	-.026	.387**	-.043
Ovisnici o drogi	.155**	.066**	-.108**
Ljudi druge rase	.009	.088**	-.046
Ljudi koji imaju AIDS	.138**	.034	-.107**
Homoseksualci	.086**	-.076**	.002
Ljudi druge vjere	.013	.086**	-.036
Teški alkoholičari	.065**	.029	.001
Ljudi koji govore drugi jezik	.004	.062*	.002

**p<0,01

*p<0,05

Korelacija (bivarijatna korelacija, Pearsonov koeficijent) faktorskih struktura “osobnih vrijednosti ispitanika” i spolne strukture, pripadanja državi i socijalne distance pokazuje da su muški ispitanici skloniji “hedonizmu”, dok su ženski ispitanici relativno skloniji “tradicionalizmu” i “altruizmu”; da su austrijski studenti skloniji “hedonizmu”, za razliku od hrvatskih studenata koji su skloniji “tradicionalizmu” i “altruizmu”; da su ispitanici koji su naveli kako ne bi voljeli imati ovisnike o drogi kao susjede skloniji “tradicionalizmu”, a manje su skloni

“altruizmu”; da su ispitanici koji su naveli kako ne bi voljeli kao susjede imati ljude koji imaju AIDS skloniji “tradicionalizmu”, a manje su skloni “altruizmu”; da su ispitanici koji su izrazili nesklonost prema susjedima druge rase relativno skloniji “hedonizmu”; da su ispitanici koji su izrazili nesklonost prema homoseksualnim susjedima relativno skloniji “tradicionalizmu”, a relativno su manje skloni “hedonizmu”, te da su ispitanici koji su izrazili nesklonost prema ljudima druge vjere kao susjedima relativno skloniji “hedonizmu”.

TABLICA 19. “TRADICIONALIZAM”, “HEDONIZAM” I “ALTRUIZAM” (S OBZIROM NA RELIGIJSKU SAMOIDENTIFIKACIJU)

“Tradicionalizam”		AM	F = 74,146 sig. F <0,001	kontrast
	religiozne osobe	.2285		
nereligiozne osobe	-.2252			
ateisti	-.5967			
“Hedonizam”		AM	F = 22,180 sig. F <0,001	kontrast
	religiozne osobe	-.1364		
nereligiozne osobe	.2170			
ateisti	.1230			
“Altruizam”		AM	F = 20,280 sig. F <0,001	kontrast
	religiozne osobe	.1321		
nereligiozne osobe	-.1939			
ateisti	-.1651			

Analiza varijanci, s obzirom na religijsku samo-identifikaciju, pokazala je da su dimenziji osobnih vrijednosti ispitanika koju smo nazvali “tradicionalizam” skloniji ispitanici koji se smatraju religioznima, “hedonizmu” su skloniji ispitanici koji se smatraju nereligioznima i ateistima, a “altruizmu” su skloniji oni koji se smatraju religioznima.

Zaključak

Na temelju dobivenih rezultata cjelokupnog istraživanja, početna se hipoteza o postojanju sličnosti između stajališta studenata Sveučilišta u Rijeci i studenata Sveučilišta u Klagenfurtu prema vrijednostima i institucijama suvremenoga demokratskog društva te o postojanju sličnosti u povjerenju studenata obaju sveučilišta u institucije suvremenoga demokratskog društva samo dijelom potvrdila. No

treba napomenuti da su statističke razlike kod ve-
like većine odgovora gotovo neznatne, što na neki
način omogućuje potvrđivanje postavljene počet-
ne hipoteze.

Osnovne se razlike pokazuju u tome kojim vri-
jednostima studenti daju prednost. Hrvatski su

studenti skloniji veću važnost davati tradicional-
nim vrijednostima, tradicionalizmu i altruizmu,
što korelira s rezultatima drugih istraživanja pro-
vedenih u Hrvatskoj. Austrijski studenti skloniji su
veću važnost davati javnim vrijednostima i hedo-
nizmu.

Literatura

- Aračić, P., Črpić, G., Nikodem, K. (2003), Postko-
munistički horizonti. Obrisu sustava vrijednosti
i religijskih orijentacija u deset postkomunistič-
kih zemalja. Đakovo: Teologija.
- Baloban, J. (prir.) (2005), U potrazi za identitetom.
Komparativna studija vrednota: Hrvatska i Euro-
pa. Zagreb: Golden marketing - Tehnička knjiga.
- Brezinka, W. (1992), Galube, Moral und Erziehung.
München, Basel: Ernst Reinhardt Verlag.
- Črpić, G. (2001), Religioznost studenata u Republici
Hrvatskoj. Zagreb: nije objavljeno.
- von Hentig, H. (1999), Ach, die Werte! Ein öffentli-
ches Bewußtsein von zwiespältigen Aufgaben.
Über eine Erziehung für das 21. Jahrhundert.
München, Wien: Carl Hanser Verlag.
- Klages, H. et al. (1992), Werte und Wandel: Ergeb-
nisse und Methoden einer Forschungstradition.
Frankfurt/New York: Campus Verlag.
- Kluckhohn, C. (1951), Values and value-orientati-
ons in the theory of action: An exploration in de-
finition and classification. In: Parsons, T., Shils,
E. A. (eds.) (1951), Toward a general theory of ac-
tion. Cambridge, MA: Harvard University Press,
str. 388 – 433.
- Küng, H. (2004), Projekt Weltethos. München: Pi-
per Verlag.
- Ledić, J. (1999), Škola i vrijednosti. Rijeka: Filozof-
ski fakultet.
- Liebau, E. (1999), Erfahrung und Verantwortung.
Werteerziehung als Pädagogik der Teilhabe. We-
inheim, München: Juventa Verlag.
- Lutz, F. Ph. (1992), Geschichtsbewusstsein und indi-
viduelle Wertsysteme. In: Klages, H. et al. (1992),
Werte und Wandel: Ergebnisse und Methoden
einer Forschungstradition. Frankfurt/New York:
Campus Verlag, str. 269 – 287.
- Maslovaty, N. (1992), Selected Areas of the Va-
lue Structure of Adolescents. In: Klages, H. et
al. (1992), Werte und Wandel: Ergebnisse und
Methoden einer Forschungstradition. Frankfurt/
New York: Campus Verlag, str. 523 – 552.
- Rokeach, M. (1973), The Nature of Human Values.
New York: The Free Press.
- Sasaki, M. (ed.) (1998), Values and Attitudes Across
Nations and Time. Leiden, Boston, Köln: Brill.
- Schwartz, S. H. (1992), Universals in the Content
and Structure of Values: Theoretical Advances
and Empirical Tests in 20 Countries. In: Zanna,
M. P. (1992), Advances in Experimental Social
Psychology, 25, 1 – 65.
- Schwartz, S. H., Bilsky, W. (1990), Toward a theory
of the universal content and structure of values:
Extensions and cross-cultural replications. Jo-
urnal of Personality and Social Psychology, 58
(5), 878 – 891.
- Schwartz, S. H., Sagiv, L. (1995), Identifying Cultu-
re-Specifics in the Content and Structure of Va-
lues. Journal of Cross-Cultural Psychology, 26
(1), 92 – 116.
- Internetski izvori:
- Convention on the Rights of the Child (1989),
United Nations, [http://www.unhchr.ch/html/
menu3/b/k2crc.htm](http://www.unhchr.ch/html/
menu3/b/k2crc.htm); 11.3.2006.
  - Universal Declaration of Human Rights (1948),
United Nations, [http://www.un.org/Overview/
rights.html](http://www.un.org/Overview/
rights.html); 11.3.2006.
  - World Values Survey: The Inglehart Values Map,
<http://www.worldvaluessurvey.org/>; 28.11.2005.